

Il misteri dil bogn dil Veptga

Karin Fuchs ha presentau sias enconuschientschas dalla historia dallas fontaunas curativas

DAD ANDREAS CADONAU/FMR

■ **Biaras fontaunas curativas grischunas han piars lur muntada d'antruras el decuors dils tschentanners e sulet a singulas eis ei reussiu da far il pass el temps modern. Karin Fuchs ei semessa als fastigs dallas fontaunas curativas ed ha presentau la mesjamna vargada a Glion sias enconuschientschas rimnadas en ina publicaziun.** Las explicaziuns dalla collaboratura digl Institut grischun per la perscrutaziun da la cultura, *Karin Fuchs*, han purschiu dabia spazi per speculaziun. La historica ei sefatschentada cun il svilup dils bogns curativs el Grischun ed ha publicau sias enconuschientschas en ina cudisch cun il tetel: «Baden und Trinken in den Bergen» cumpariu il december digl onn vargau.

Enteifer sias retschercas per eruir las empremas perdetgas dils numerus bogns curativs el Grischun – e dil reminent era en Surselva – eis ella fruntada sin in ominus «bogn dil Veptga». Tenor singuls auturs s'exprimi da divers temps ei la fontauna dil Veptga vegnida situada baul dalla vart glarunesa dil Pass dil Veptga respectiv dil Pass da Pigniu, e baul dalla vart grischuna, gie schizun egl intsches dad ina alp da Vuorz.

Tenor empremas descripziuns explicadas da Karin Fuchs: «Ina ruosna cun aua fetg freida denton cun effect curativ encunter fleivleziis dalla vesida ni d'udida, ni era buc.» Da localisar la ominusa fontauna dil Veptga eis buca reussiu alla historica. Ella ha explicau che las fontaunas curativas eran antruras da gronda valur per la populaziun indigena. En munconza dad auters mieds curativs schazegiava la populaziun las fontaunas

cun aua enrihida cun mineralias, per reglar la fier. Aua nezegiada per il beinstar da carstgaun ed animal.

Interess d'ordeifer

El decuors dil 16avel tschentanner han las fontaunas curativas svegliu igl interess dad divers miedis, viandonts, perscrutaders dalla natira ed auters che han documentau las fontaunas curativas enconuschentas egl intsches alpin. Persunas alla tscherca da reconvalescenza han fatg bogn ni buiu l'aua curativa grischuna. «L'infrastructura el liug dil bogn e d'albiert era fetg mudesta.» Karin Fuchs ha priu sco exempel il Bogn Tenigia d'antru-

ras, in blic cavaus ora surveva per bugnera. La filosofia da cura dil 16 e 17avel tschentanner era dètg pretensiusa. Star entochen sis uras ell'aua e quei sur plirs gis caschunava eczems dalla pial. «Tenor la teoria da reconvalescenza da lu in segn positiv, in mussament dad esser sin buna via alla sanadad.» L'autura ha mussau la situaziun da plirs loghens en Surselva nua che l'infrastructura da far bogn ei semeglierada el decuors dil 18avel ed aunc pli fetg duront il 19avel tschentanner. Aschia a Val sogn Pieder, el Bogn da Peiden, Bogn Tenigia ed a Mustér che han svilupau cun ils onns in turissem da bogn e carmalau dabia hosps da cura en Sursel-

va duront la stad. Ils indrezs da far bogn ein vegni modernisai e medemamein la purschida da star surnotg. Autras fontaunas curativas han buca pudiu surpassar la valur locala ed ein per part svanidas dalla memoria. Sco per exempel il bogn dil Veptga.

In svilup frenaus anetgamein

Novas vias e pli tard la viafier han simplificau la via dil hosp da cura allas fontaunas curativas alpinas per part pulit giud via. Il turissem da cura flurent ha denton piars sia muntada suenter la Secunda Uiera mundiala e sulet singuls menaschis han anflau la via ella moder-

na sco per exempel il bogn da Val sogn Pieder. La publicaziun da Karin Fuchs porscha ina cumpleina investa en ina interessanta part dalla historia grischuna. Ella tematisescha las fontaunas curativas ord vesta dalla scienza dalla natira e muossa aspects enomics e socials. Perdetgas dil menaschi da cura che vegnan a plaid via lur diaris, brev e tractads litterars, hosps da lunsch e da maneivel che lain reviver il mintgagi dalla cura cun aua minerala grischuna. L'ovra cumparida ella casa editura «Hier und Jetzt» ei rehamein illustrada e cuntegn in catalog cun las fontaunas grischunas d'aua minerala.



Mustér carmalava antruras hosps da cura cun l'aua minerala dalla Val sogn Placi.



Val sogn Pieder ha gia baul nezegiau sia aua minerala, la suletta fontauna cun aua caulda el Grischun.

FOTOS MAD